

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกระบวนการทำ
วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้า
กรณีศึกษางานสัปดาห์วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์
อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา¹

Power Relations in the Commodification of
Local Culture: A Case Study of a Local Fair
Organized at the Thung Samrit Memorial

สุนิสา ประมงค์^{a*} และ วิยouth จำรัสพันธุ์^b

Sunisa Pramong^{a*} and Viyouth Chamruspanth^b

^{ab}*Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University
Khon Kaen 40002, Thailand*

**Corresponding author. Email: sophie6909@gmail.com*

Abstract

This article examines power relations in the commodification of local culture through a case study of a local fair organized at the Thung Samrit Memorial, Phimai district, Nakhon Ratchasima province. As qualitative research, participant observation, non-participant observation and semi-structured interviews with key informants and other informants were employed as main data collection techniques. The results show that during the first period when this local fair was held, it was organized by the local community and for the community. Therefore, the pattern of power relations was determined in the context of the local community with negotiations between the fair's organizing committee and local villagers. In the second period, the local community remained the key player in organizing the fair with some financial support from local politicians to revive and conserve the community's local history. However, during the third period there was a major

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “อนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์กับกระบวนการทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้า” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา ได้รับความสนับสนุนจากศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

change in the pattern of power relations, since governmental agencies and the private sector also took part in managing the fair. Thus, the local community had to negotiate with external power structures, both political and economic, on the issues of how the fair would be organized as well as who would be in charge of looking after the monument-the community or the concerned government agencies.

Keywords: power relations, commodification, local fair, Thung Samrit Memorial

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกระบวนการทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้า ผ่านงานสตูดิโอวิกรมทุ่งสัมฤทธิ์ซึ่งจัดขึ้นบริเวณอนุสรณ์สถานวิกรมทุ่งสัมฤทธิ์ ตำบลสัมฤทธิ์ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ รวมทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า ในยุคแรกของการจัดงานที่เป็นการจัดงานเพื่อชุมชนโดยชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะของโครงสร้างชุมชนระหว่างคณะกรรมการอนุสรณ์สถานวิกรมทุ่งสัมฤทธิ์และชาวบ้านซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่สามารถต่อรองกันได้ ในยุคต่อมาได้มีนักการเมืองท้องถิ่นเข้ามาให้การสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงพื้นที่ประวัติศาสตร์ แต่ลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจยังเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของโครงสร้างชุมชนเช่นเดิมคือ ชุมชนยังเป็นผู้ที่มีบทบาทหลัก ส่วนในยุคที่สามเป็นยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน โดยเฉพาะรูปแบบของการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในยุคนี้ชุมชนต้องต่อสู้กับโครงสร้างอำนาจภายนอกทั้งโครงสร้างทางการเมืองและโครงสร้างทางด้านเศรษฐกิจ โดยชุมชนต้องต่อรองทั้งในประเด็นเกี่ยวกับการจัดงานและการมีบทบาทหลักในการดูแลอนุสรณ์สถานวิกรมทุ่งสัมฤทธิ์ ทั้งนี้เพราะเหตุว่า ชุมชนท้องถิ่นเป็นฝ่ายริเริ่มและจัดการเกี่ยวกับการจัดงานอนุสรณ์สถานวิกรมทุ่งสัมฤทธิ์มาอย่างยาวนาน กล่าวได้ว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้งสามยุคได้แสดงให้เห็นถึงกลไกการทำงานของกลุ่มคนต่างๆ ที่พยายามครอบงำชุมชน แต่ในขณะเดียวกันชุมชนก็ได้มีการต่อรองกับฝ่ายที่ครอบงำเพื่อให้ชุมชนเป็นเจ้าของวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ วัฒนธรรมเป็นสินค้า วัฒนธรรมท้องถิ่น งานสตูดิโอวิกรมทุ่งสัมฤทธิ์

บทนำ

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “อำนาจ” คนส่วนใหญ่เคยได้ยินและรู้จักคำนี้เป็นอย่างดี ผ่านชีวิตประจำวันและประสบการณ์ในความสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่างๆ ในการศึกษาบทสนทนาของ Tosakul (2005) ได้ศึกษาและนิยามแนวคิดของอำนาจไว้ 4 รูปแบบ คือ อำนาจที่เป็นพลังหรือความสามารถที่จะกระทำได้ อำนาจที่เป็นอำนาจชอบธรรม อำนาจที่เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม และอำนาจที่เป็นวาทกรรมของความรู้ โดยบทความวิจัยชิ้นนี้นำเสนออำนาจในรูปแบบที่เป็นความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งอำนาจในนิยามนี้มีความเชื่อมโยงกับอำนาจที่หมายถึงพลังหรือความสามารถที่จะกระทำการ เพราะอำนาจจะไม่สามารถแสดงออกมาได้ หากไม่มีความสัมพันธ์ทางสังคม เพราะความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญของการมีอำนาจและในขณะเดียวกันอำนาจก็เป็นเงื่อนไขที่กำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันออกไป เช่น การบังคับ การครอบงำ การต่อรอง การขัดขืน ตามสภาพความจริงที่เป็นวิถีของระบบความสัมพันธ์ที่เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์นั้น (Ganjanapan, 2000) สำหรับประเด็นอำนาจคือความสัมพันธ์ทางสังคมนั้น ได้มีหลายสำนักคิดที่ได้อธิบายและสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในสังคมไม่ว่าจะเป็น สำนักมาร์กซิสต์คลาสสิกที่สนใจประเด็นโครงสร้างส่วนล่างและโครงสร้างส่วนบนที่พยายามอธิบายในความเปลี่ยนแปลงของสังคมรวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ และนอกจากสำนักมาร์กซิสต์คลาสสิกที่มองเรื่องโครงสร้างส่วนล่างและโครงสร้างส่วนบนในฐานะที่เป็นอำนาจในความสัมพันธ์ทางสังคมแล้วนั้น สำนักนีโอมาร์กซิสต์ยังได้ศึกษาอำนาจในฐานะความสัมพันธ์ทางสังคมในประเด็นเรื่อง “การครอบงำ” (hegemony) ซึ่งผู้นำทางความคิดคือ อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) ที่มองเห็นความสำคัญในการวิเคราะห์โครงสร้างส่วนบน ทั้งมองเห็นว่าพลังของจิตสำนึกและอุดมการณ์เป็นเงื่อนไขสำคัญในการรักษาอำนาจทางสังคมเอง โดยเฉพาะการสร้างความรู้สึกเต็มใจสมัครใจที่ไม่ใช่การบังคับ (Kaewthep and Hinwiman, 2010) กล่าวได้ว่า กรัมสกีสนใจประเด็นการทำงานของกลไกทางสังคมที่ครอบงำวิถีคิดของประชาชน รวมทั้ง

สนใจศึกษากลไกการตอบรับ ตอบโต้ ต่อรอง และแย้งซึ่งกันและกันของผู้ที่ถูกครอบงำด้วยอำนาจ

บทความชิ้นนี้อธิบายอำนาจผ่านปรากฏการณ์งานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ ที่จากเดิมเป็นงานที่จัดโดยชุมชนเพื่อชุมชน และเมื่อมีการเข้ามาของนายทุน นักการเมืองท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น งานจากเดิมที่จัดในรูปแบบเรียบง่าย มีเป้าหมายของงานคือการจัดเพื่อระลึกถึงความเสียสละรวมทั้งอุทิศส่วนกุศลให้กับยาโมและยาบุญเหลือฯ รวมทั้งวีรชนผู้กล้าในประวัติศาสตร์วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ รูปแบบของงานได้เปลี่ยนแปลงไปจาก “สดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ เป็น สดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์และทุ่งสัมฤทธิ์เกษตรแฟร์” เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้อนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป และรูปแบบกิจกรรมของงานเน้นการประกวดแข่งขันมากขึ้น ซึ่งทำให้เป้าหมายของงานเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยมีลักษณะของการทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าปรากฏอยู่ด้วย

ทั้งนี้ในการอธิบายถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะอธิบายผ่านการทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้า ที่มีกระบวนการและวิธีการต่างๆ ที่ทำให้งานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์กลายเป็นสินค้า เพื่อศึกษาการช่วงชิงนิยามความหมายของการจัดงาน การต่อรองการปรับเปลี่ยนรูปแบบงาน โดยทำการวิเคราะห์วิธีการครอบงำของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาปรับเปลี่ยนรูปแบบงาน รวมทั้งสนใจกลไกการตอบโต้ ต่อรอง การช่วงชิงความหมายของคนในชุมชนผ่านแนวคิดของกรัมซี

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

บทความชิ้นนี้ นำแนวคิดอำนาจครอบงำ (hegemony) เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายใต้การทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้า โดยในการวิเคราะห์การครอบงำ ผู้วิจัยนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกระบวนการทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้า ผ่านงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์จากเดิมเป็นงานที่จัดขึ้นโดยชุมชนเพื่อชุมชน มีรูปแบบของงานที่เรียบง่าย เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ “วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์” อีกทั้งบริเวณที่จัดงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ยังเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์อีกด้วย และเมื่อทางชุมชนได้ร่วมกัน

จัดสร้างอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์เมื่อปี 2531 จึงได้ร่วมกันจัดงานสวดคีร์
วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ เพื่อเป็นการระลึกถึงความเสียสละและเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้
กับย่าโมและย่าบุญเหลือฯ รวมทั้งวีรชนผู้กล้าในเหตุการณ์ครั้งนั้น ผู้วิจัยได้อธิบาย
การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ประวัติศาสตร์และงานสวดคีร์กรรมทุ่งสัมฤทธิ์ที่กลายเป็น
สถานที่และประเพณีสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยว

โครงสร้างอำนาจของกรรมชี่ที่ปรากฏในงานนี้คือ โครงสร้างอำนาจที่อยู่ใน
รูปแบบของรัฐ นั่นคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้ามามีบทบาทในการจัดงาน
สวดคีร์วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ โดยกลไกที่ทำให้อบต.สัมฤทธิ์เข้ามามีส่วนร่วมคืออำนาจ
ชอบธรรม และบทบาทหน้าที่ที่ต้องพัฒนาตำบล ชุมชนในเขตพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบ
ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมรวมทั้งวัฒนธรรม และด้วยเหตุนี้อบต.สัมฤทธิ์จึงสามารถ
มีส่วนร่วมในการจัดการได้อย่างเต็มที่ ด้วยกลไกอำนาจทางการปกครองที่ถือเป็น
อำนาจชนิดหนึ่งในการจัดการ สอดคล้องกับงานของ Tathong & Cadchumsang
(2016) ในเรื่องของสินไช : หลักสูตรท้องถิ่นและกลไกอำนาจของการสร้างชุด
ระเบียบวินัยทางสังคม ที่เป็นการศึกษาการสร้างระเบียบวินัยการเป็นพลเมืองที่ดี
ผ่านหลักสูตรท้องถิ่นสินไชของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งผลการ
ศึกษาพบว่า กลุ่มครูที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่สร้างระเบียบวินัยตามค่านิยม
ของเทศบาลนครขอนแก่น ได้นำชุดความรู้มาประยุกต์ โดยใช้ชุดความรู้เรื่องสินไช
เป็นกลไกการทำงานของอำนาจรัฐในการสร้างค่านิยมระเบียบวินัย ซึ่งสถาบันการ
ศึกษาถือเป็นอ้างอิงและสร้างความชอบธรรมในการใช้อำนาจ มีความสอดคล้องกับ
ปรากฏการณ์ในบทความนี้คือ สถาบันที่เป็นตัวอ้างอิงและสามารถใช้อำนาจชอบ
ธรรมในการใช้อำนาจเพื่อสร้างความหมายให้กับบางสิ่งบางอย่างนั่นเอง

ดังนั้น ในบทความชิ้นนี้จะนำเสนอความสัมพันธ์เชิงอำนาจในงานสวดคีร์
วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ โดยนำเสนอประวัติศาสตร์วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์และการเกิดขึ้น
ของอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ที่มาของงานสวดคีร์กรรมทุ่งสัมฤทธิ์ที่ใน
ปัจจุบันได้ผ่านกระบวนการทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้า และจากกระบวนการ
ดังกล่าวจะแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมใน
การเปลี่ยนแปลงของงาน

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งมีหน่วยการวิเคราะห์ระดับกลุ่มและชุมชน วิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกระบวนการทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้า ทั้งความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะของโครงสร้างชุมชน และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะของการปกครอง และการวิเคราะห์ในระดับชุมชนจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในภาพรวม

เก็บรวบรวมโดยการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่องของประวัติศาสตร์วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ที่เป็นประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในปี 2369 รวมทั้งใช้การสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์เพื่อนำไปประกอบกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง และในประเด็นของการเปลี่ยนแปลงงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ รวมทั้งวิธีการตอบโต้ต่อรอง การให้ความหมายของกลุ่มคนต่างๆ ในงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ คณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ชาวบ้านสัมฤทธิ์ เจ้าหน้าที่อบต.สัมฤทธิ์ นายทุน และนักท่องเที่ยวในประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเตรียมงาน การจัดงาน การร่วมในพิธีต่างๆ ของงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์และการสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน

ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) (Chantavanich, 2011) มีวิธีการตรวจสอบคือ การเก็บข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป การตรวจสอบโดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกัน โดยการเปลี่ยนแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล เวลา หรือสถานที่ที่ให้ข้อมูล รวมทั้งการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้ผู้เก็บข้อมูลที่ต่างกัน ถ้าได้ตรวจสอบแล้วได้ข้อมูลที่ไปในทิศทางเดียวกันแสดงว่าข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และนำเสนอผลการศึกษาในลักษณะพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (descriptive analysis)

ประวัติศาสตร์วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์และการเกิดขึ้นของอนุสรณ์ สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งจากกองประวัติศาสตร์ ทท.2 หนังสือวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ (Bhomthonglang, n.d.) และหนังสือทำวสุรนาฮี (คุณย่าโม) : วีรสตรีแห่งสยามประเทศ (Thonginchan, 2015) พบว่าประวัติศาสตร์วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์เกิดขึ้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) เกิดขึ้นจากกบฏเจ้าอนุวงศ์ ซึ่งตามประวัติศาสตร์ยาโมได้ถูกต้อนมาเป็นเชลยศึก เมื่อถึงบริเวณทุ่งสัมฤทธิ์ยาโมได้คิดแผนก่อกบฏ โดยให้ยาบุญเหลือ เป็นผู้นำแผนการไปปฏิบัติ เนื่องจากยาบุญเหลือ เป็นบุคคลที่ยาโมให้ความไว้วางใจและรักเหมือนลูกหลาน เมื่อแผนการที่ยาบุญเหลือ นำไปปฏิบัติได้เกิดความผิดพลาด ยาบุญเหลือ จึงเสียสละชีวิตของตนเองด้วยการวิ่งเข้ากองดินปืนและระเบิดตัวเองให้ตายพร้อมกับทหารของศัตรู จึงทำให้เชลยศึกที่ถูกต้อนมาสามารถกอบกู้เอกราชได้ และทำการปราบศัตรูได้จนหมดสิ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบำเหน็จตั้งยาโมให้เป็น “ทำวสุรนาฮี” และทำวสุรนาฮีได้ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อปี 2395 มีอายุได้ 81 ปี โดยได้บำเพ็ญกุศลและก่อเจดีย์บรรจุอัฐิไว้ที่วัดศาลาลอย เพื่อให้ประชาชนได้มาสักการะบวงสรวงทำวสุรนาฮี และเมื่อปี 2476 ได้มีการสร้างอนุสาวรีย์ทำวสุรนาฮีไว้ที่บริเวณใจกลางเมืองของจังหวัดนครราชสีมา (Kaewngamprasert, 1994)

นอกจากจะมีการสร้างอนุสาวรีย์ทำวสุรนาฮีไว้ที่ตัวจังหวัดนครราชสีมาเพื่อให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้ถึงวีรกรรมและความเสียสละของยาโมแล้ว บนพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “หนองหัวลาว” หรือทุ่งสัมฤทธิ์ที่ปัจจุบันตั้งอยู่ที่บ้านสัมฤทธิ์ ตำบลสัมฤทธิ์ อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ในปี 2531 ชาวบ้านสัมฤทธิ์ได้ร่วมกันสร้าง “ศาลยา” หรือในขณะนั้นคือ ศาลสถิตดวงวิญญาณนางสาวบุญเหลือ และวีรชน โดยการบริจาคเงินของชาวบ้าน พ่อค้า แม่ค้าทั้งในบ้านสัมฤทธิ์ และหมู่บ้านใกล้เคียงในเขตอำเภอพิมาย ร่วมกันสร้างเพื่อเป็นสิ่งระลึกถึงวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ที่ผ่านมา

ศาลยาเกิดขึ้นจากการระลึกถึงความเสียหายของชาวบ้านสัมฤทธิ์ มีคณะกรรมการศาลยาที่ได้รับการคัดเลือก ซึ่งจะเป็นผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ มีหน้าที่ในการดูแลและบริหารจัดการศาลยา ต่อมาศาลยาได้ถูกพัฒนาพื้นที่ให้รองรับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ได้รับการสนับสนุนจาก นายกร ทักษะรังสี ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรี ดูแลด้านพลังงาน การลงทุน และการท่องเที่ยวในขณะนั้น และเป็นนักการเมืองที่มีชาวจังหวัด นครราชสีมาเป็นฐานเสียงสำคัญให้การสนับสนุนงบประมาณมาเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งนายทุน พ่อค้า แม่ค้าที่มีจิตศรัทธาต่อยาโมและยาบุญเหลือฯ ได้ร่วมสมทบทุนในการปรับปรุงพื้นที่ประวัติศาสตร์และจากศาลยาได้เปลี่ยนเป็น “อนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์”

พัฒนาการของศาลยาจนถึงอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ จากเดิมในปี 2531 ที่สร้างเป็นศาลไม้เล็ก ๆ ต่อมาปี 2535 ได้สร้างโรงเพลงโคราชใช้เป็นสถานที่แค้น ในปี 2538 สร้างศาลาประกอบพิธี เพื่อใช้เป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล รวมทั้งได้มีการสร้างวัตถุมงคลที่มีการปลุกเสกจากเกจิอาจารย์จำนวน 9 รูปเพื่อให้ผู้ศรัทธาได้เข้าไปบูชาและนำเงินมาสมทบเป็นทุนกองกลางในการบริหารจัดการศาลยา และในปี 2543-2549 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด นครราชสีมาในดำเนินการก่อสร้างปรับปรุงครั้งใหญ่ สร้างอนุสาวรีย์หลังใหม่ทดแทนศาลไม้ในยุคเริ่มแรก มีการสร้างลานจอดรถ พิพิธภัณฑ์ พุทธมณฑล พร้อมทั้งป้ายบอกทางไว้ที่ปากทางหมู่บ้านที่ติดกับถนนมิตรภาพ นอกจากการพัฒนามาเป็นอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ คณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ และชาวบ้านได้ร่วมกันจัด “งานศาล” หรืองานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ขึ้นทุกปีนับตั้งแต่ศาลยาได้ถูกสร้างขึ้น จัดขึ้นทุกวันที่ 3-5 มีนาคมของทุกปี เพื่อเป็นการระลึกถึงความเสียหายและทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับยาโมและยาบุญเหลือฯ รวมทั้งวีรชนที่ได้เสียชีวิตในวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์

จากประวัติศาสตร์วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์นำมาสู่การสร้างอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จนถึงการสร้างอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ และได้มีการจัดงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ขึ้นทุกวันที่ 3-5 มีนาคมของทุกปี ซึ่งตรงกับเหตุการณ์วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์

โดยพัฒนาการของงานสวดคี๊วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์และสัมฤทธิ์เกษตรแฟร์ออกเป็น 3 ยุค ซึ่งในแต่ละยุคจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในการจัดการงานสวดคี๊วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกระบวนการทำวัฒนธรรมเป็นสินค้า

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงจากงานสวดคี๊วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์และสัมฤทธิ์เกษตรแฟร์เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบกิจกรรมที่มีการประกวดแข่งขัน เพื่อเพิ่มสีสันให้ภายในงานโดยให้ผู้เข้าร่วมทั้ง 15 หมู่บ้านในตำบลสัมฤทธิ์ได้เข้าร่วมงานในครั้งนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานสวดคี๊วีรกรรมจากเดิมที่มีเพียงคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ชาวบ้านสัมฤทธิ์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงงานทำให้มีผู้มีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งนักการเมืองท้องถิ่น นายทุน รวมทั้งอบต.สัมฤทธิ์ ในอดีตเป็นการจัดการของคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชน เมื่อมีการพัฒนาทางด้านพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมาได้เข้ามาปรับปรุงทำให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและการเข้ามาร่วมงานของอบต.สัมฤทธิ์ ในปี 2553 เป็นต้นมาทำให้งานสวดคี๊วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์เปลี่ยนแปลงไป

จากการเข้ามามีส่วนร่วมของหลายภาคส่วนทำให้ผู้วิจัยจึงสนใจในเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทำวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นสินค้า โดยใช้แนวคิดอำนาจครอบงำของกรัมซี เพื่อศึกษาการทำงานของกลไกทางสังคมที่ครอบงำประชาชนรวมทั้งกลไกการตอบรับ ต่อรองของฝ่ายที่ถูกครอบงำ โดยมีรายละเอียดในแต่ละยุคดังต่อไปนี้

1) **ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในยุคงานสวด คี๊** งานสวดคี๊คือยุคแรกของการจัดงานสวดคี๊วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์เป็นยุคที่มีการจัดการแบบเรียบง่ายเป็นงานที่จัดโดยชุมชนเพื่อชุมชน ลักษณะของกิจกรรมประกอบไปด้วยพิธีกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมความเชื่อ การรำบวงสรวง และมหรสพที่แสดงในงานยุคนี้จะเป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ลิเก หนังกลางแปลง และเพลงโคราช ส่วนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกิดขึ้นในยุคนี้เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของ

โครงสร้างชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ที่ประกอบไปด้วยผู้นำชุมชน กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน รองผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.สัมฤทธิ์) ซึ่งตามกฎหมายถือว่าเป็นผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการและปราชญ์ชาวบ้านที่ได้รับความเคารพนับถือที่ถือเป็นผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการกับชาวบ้านสัมฤทธิ์ ซึ่งในการจัดงานสวดดีวีกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ในทุกๆ ครั้งที่ผ่านมาจะมีการประชุมภายในคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ในเรื่องการจัดเตรียมงาน และคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ที่เป็นตัวแทนแต่ละหมู่บ้านจะนำเอาข้อมูลการประชุมไปขยายต่อกับชาวบ้านไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแข่งขันกีฬาในการจัดเตรียมงานทั้งในเรื่องสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ การติดต่อประสานงานกับภายนอก การประชาสัมพันธ์ กิจกรรม รวมทั้งการแบ่งวันเป็นผู้ดูแลการขายดอกไม้รูปเทียนจะใช้วิธีการจับสลากซึ่งทำให้ชาวบ้านที่ได้รับการจัดสรรหน้าที่สามารถยอมรับวันและเวลาในการเป็นผู้ดูแลการขายดอกไม้รูปเทียน

ในการประชุมระหว่างผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้านที่เป็นคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ กับชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องของการจัดเตรียมเรื่องต่างๆ เพราะคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ถือเป็นผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือและถือเป็นอำนาจชอบธรรมที่คณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ได้รับ แต่หากชาวบ้านมีข้อสงสัยหรือต้องการต่อรองในเรื่องต่างๆ ผู้นำชุมชนจะรับฟังข้อคิดเห็นของชาวบ้านและนำเข้าที่ประชุมของคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ เพื่อหาข้อสรุปต่อไป ถึงแม้ว่าข้อเสนอของชาวบ้านจะได้รับการตอบสนองหรือไม่แต่ก็ทำให้ชาวบ้านได้รับความพึงพอใจที่ข้อเสนอได้เข้าที่ประชุม "...เราก็อยากทำทุกอย่างให้ดีที่สุดเพื่อย่า หนึ่งปีได้ทำครั้งหนึ่งก็อยากทำให้เต็มที่ แต่ส่วนใหญ่ก็ยอมรับการประชุมของกรรมการ เพราะทำมาหลายปีแล้วและก็สำเร็จทุกปี..." (Muangto [Pseudonym], 2016)

กิจกรรมที่จัดในยุคนางศาลเป็นกิจกรรมทางด้านพิธีกรรมและทางศาสนา เช่น พิธีกรรมถวายเครื่องเซ่นบวงสรวงบูชายาทั้งสองและวีรชนผู้กล้า การรำบวงสรวง รวมทั้งการทำบุญอุทิศส่วนกุศล และในตอนกลางคืนจะมีมหรสพเพื่อความสนุกสนานกับชาวบ้าน เช่น หนังกลางแปลง ลิเก เพลงโคราช เป็นต้น ทั้งนี้ได้

จ้างวงดนตรีลูกทุ่งซึ่งจะมีการเก็บค่าบัตรผ่านประตู รวมทั้งการจำหน่ายสินค้าของชาวบ้าน โดยชาวบ้านสามารถนำสินค้ามาจำหน่ายภายในงานโดยไม่มีการเก็บเงินค่าพื้นที่เป็นการสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านด้วยโดยงบประมาณที่ใช้ในการจัดกิจกรรมได้มาจากการระดมทุนจากชาวบ้าน บริษัทห้างร้านในอำเภอพิมายและผู้ที่มิจิตศรัทธาร่วมกันบริจาคเพื่อนำมาใช้ในการจัดงาน เมื่อเงินที่ได้จากการบริจาคได้หักค่าใช้จ่ายภายในงานแล้ว เงินในส่วนที่เหลือได้นำมาตั้งเป็นกองทุนในการบริหารจัดการศาลยาต่อไป

ในยุคงานศาลนี้เป็นยุคแรกของการจัดงานมีรูปแบบที่เรียบง่ายและกิจกรรมที่จัดเพื่อระลึกถึงวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์และการทำบุญอุทิศส่วนกุศล โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีบทบาทหลักคือชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ด้วย ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถและประสบการณ์ในการทำงานและชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ กล่าวได้ว่าอำนาจในการเป็นผู้นำของผู้นำชุมชนนั้นคือ อำนาจชอบธรรม รูปแบบของความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการจัดงานถูกใช้ผ่านโครงสร้างชุมชนและคณะกรรมการซึ่งมีความชอบธรรมจากการยอมรับของคนในชุมชน

2) ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในยุคงานสวดคีร์กรรมทุ่งสัมฤทธิ์ ในยุคนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของพื้นที่ประวัติศาสตร์จากเดิมในยุคงานศาล ศาลยามีลักษณะเป็นศาลไม้เล็ก ๆ ได้ปรับปรุงให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้รับการสนับสนุนจากนักการเมืองท้องถิ่นและนายทุนที่มีจิตศรัทธา พัฒนาให้เป็นอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ ในส่วนของงานศาลได้ถูกพัฒนาให้เป็น “งานสวดคีร์กรรมทุ่งสัมฤทธิ์” กิจกรรมต่างๆ ยังคงรูปแบบเดิมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมความเชื่อ มหรสพสมโภชต่างๆ การออกธำเนาะจำหน่ายสินค้าของชาวบ้านและผู้ที่สนใจ และในปี 2549 เป็นปีที่วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ครบรอบ 180 ปี ได้จัดให้มีการแสดงแสง สี เสียง จำลองเหตุการณ์ประวัติศาสตร์วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ ในเรื่อง “180 ปีชัยชนะท้าวสุรนารี” เพื่อเป็นการตอกย้ำถึงความเสียสละทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ความรู้เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ให้กับผู้คนที่มางานสวดคีร์กรรมทุ่งสัมฤทธิ์ รวมทั้งได้มีการจัดทำวีซีดีการแสดงจำหน่ายสำหรับผู้สนใจ และสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปคือมหรสพที่เคยล้อมรั้วเก็บค่าบัตรผ่านประตู เมื่อได้รับงบประมาณ

สนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา (อบจ.นครราชสีมา) จึงไม่มีการเสียค่าบริการผ่านประตู เพื่อให้ชาวบ้านและผู้เข้าร่วมงานได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างเต็มที่ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดีสำหรับชาวบ้านและผู้ร่วมงาน โดยหนึ่งในคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ได้กล่าวว่า “...เราได้เงินมาฟรีเราก็ไม่อยากจะเปรียบชาวบ้านให้ชาวบ้านเอามาทำบุญให้ย่ำดีกว่า...” (Nikomsuk [Pseudonym], 2016) อย่างไรก็ตาม ยุคนี้ได้สะท้อนให้เห็นการรุกคืบของหน่วยงานภายนอกที่เข้ามามีบทบาทในการจัดงานผ่านการบริจาคและการสนับสนุนงบประมาณตามนโยบายภาครัฐ และการจัดการโดยชุมชนไม่ได้เพื่อชุมชนเช่นยุคงานศาล แต่เป็นการจัดการที่ต้องตอบสนองความต้องการของผู้สนับสนุนคือการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ถึงแม้ชุมชนยังมีบทบาทหลักในการจัดการ มีการจัดกิจกรรมเช่นยุคงานศาล แต่การผลิตของชุมชนในยุคนี้นอกเหนือจากการผลิตเพื่อบริโภคแล้วยังต้องผลิตเพื่อการค้า สนับสนุนนโยบายการท่องเที่ยว ซึ่งผู้ให้การสนับสนุนคือนายกร ทัพพะรังสีที่อยู่ในยุคนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรี ดูแลด้านพลังงาน การลงทุน และการท่องเที่ยว (Korn, 2007) การสนับสนุนงบประมาณได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการครอบงำผ่านการบริจาค ผ่านการปรับปรุงพื้นที่ประวัติศาสตร์ เพื่อให้ชาวบ้านสัมฤทธิ์และชาวจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นฐานเสียงสำคัญทางการเมืองหรือเรียกได้ว่าเป็น “ระบบอุปถัมภ์” การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ชาวบ้านได้ปรับปรุงสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในชุมชนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ส่วนนักการเมืองท้องถิ่นได้สร้างฐานอำนาจ ฐานเสียงเพื่อประโยชน์ทางการเมืองผ่านการลงทุนในสิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของคนในชุมชนคือ “พื้นที่ประวัติศาสตร์”

การจัดงานในยุคนี้ถึงแม้ว่าผู้ที่มีบทบาทหลักจะยังคงเป็นชุมชนเช่นเดิม แต่การเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้แสดงให้เห็นถึงอำนาจที่เกิดขึ้นจากระบบอุปถัมภ์ที่มีบุคคลหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในงานนี้ ทั้งการปรับปรุงพื้นที่ประวัติศาสตร์ซึ่งผ่านอำนาจของหน่วยงานรัฐในระดับสูง และเชื่อมโยงไปถึงการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้งานประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนกลายเป็นสินค้าส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้วิถีทางการเมืองผนวกเข้ากับสำนักทางประวัติศาสตร์

3) ยุคงานสฤติวิธีกรรมท่งสัมฤทธิและสัมฤทธิเกษตรแพร์ เป็นยุคที่ลักษณะของพื้นที่กลายเป็นสถานที่ท่งเกี่ยวอย่างสมบูรณและได้มีปรับเปลี่ยนงานจากงานสฤติวิธีกรรมท่งสัมฤทธิเป็น “งานสฤติวิธีกรรมท่งสัมฤทธิและสัมฤทธิเกษตรแพร์” ซึ่งเริ่มตันเมื่อปี 2553 จากแนวคิดของนายกองคกรบริหารส่วนตำบลสัมฤทธิ (อบต.สัมฤทธิ) ที่ต้องการยกระดับงานระดับท่งถิ่นให้เป็นงานระดับตำบล รวมทั้งการพัฒนาตามนโยบายของรัฐที่ทางองคกรปกครองส่วนท่งถิ่นต้องเข้ามาสนับสนุนพัฒนาท่งถิ่นในเรื่องต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมจึงทำให้อบต.สัมฤทธิเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานครั้งนี้และมีแนวความคิดในการพัฒนางานสฤติวิธีกรรมท่งสัมฤทธิให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นจากเดิม เจ้าหน้าที่ของอบต.สัมฤทธิได้กล่าวถึงแนวคิดในการจัดงานไว้ว่า “...การจัดงานสฤติวิธีกรรมท่งสัมฤทธิท่านนายกฯ เห็นว่าการจัดงานในอดีตส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านสัมฤทธิเท่านั้นที่เข้าร่วมงานและอยากให้งานนี้เป็นงานระดับตำบล จึงได้เกิดสัมฤทธิเกษตรแพร์ขึ้น” (Pradit [Pseudonym], 2016) ทั้งยังเป็นการประชุมสัมพันธอนุสรณสถานวิกรรมท่งสัมฤทธิที่เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่เกิดเหตุการณ์วิกรรมท่งสัมฤทธิให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป เณกับอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองจังหวัดนครราชสีมาทางอบต.สัมฤทธิจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในงานสฤติวิธีกรรมท่งสัมฤทธิ โดยกิจกรรมของทางอบต.สัมฤทธิจะเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้อาบ้าน 15 หมู่บ้านของอบต.สัมฤทธิเข้ามามีส่วนร่วมภายในงาน ไม่ว่าจะเป็กิจกรรมการประกวด การแข่งขันต่างๆ เพื่อทำให้งานมีความสนุกสนาน โดยกิจกรรมในส่วนของสัมฤทธิเกษตรแพร์ทางอบต.สัมฤทธิมีงบประมาณสนับสนุนให้แต่ละหมู่บ้านในตำบลสัมฤทธิทั้ง 15 หมู่บ้านที่อยู่ใเขตการปกครองของอบต.สัมฤทธิ ได้มีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมเพื่อให้อาบ้านนำไปใช้เตรียมตัวในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งกิจกรรมในส่วนของสัมฤทธิเกษตรแพร์ เช่น การประกวดขบวนพาเหรด การประกวดพืชผลทางการเกษตร การประกวดแข่งขันผัดหมี่โคราชและส้มตำ การประกวดเต็นแอโรบิค การประกวดหลานสาวย่า ซึ่งในกิจกรรมการประกวดของอบต.สัมฤทธินั้นเป็กิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ ความสามัคคีระหว่างคนในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน กล่าวได้ว่ากิจกรรมของทางอบต.สัมฤทธิเป็กิจกรรมที่ดึงดูดผู้เข้าร่วมได้มากขึ้น ทั้งนี้ในการ

ประชาสัมพันธน์นอกเหนือจากชาวบ้านช่วยกันประชาสัมพันธน์แบบปากต่อปากแล้ว ยังมีการประชาสัมพันธน์ทางป้ายประชาสัมพันธน์และวิทยุชุมชนทำให้งานสตูดิโอวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์และสัมฤทธิ์เกษตรแฟร์เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

การประกวดแข่งขันต่างๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ปีขึ้นอยู่กับมติของที่ประชุมในแต่ละปีว่าควรเพิ่มหรือลดกิจกรรมการประกวดแข่งขัน เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ของชาวบ้านที่เข้าร่วม เพราะหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านมีขนาดของประชากรและผู้ที่สนใจเข้าร่วมงานไม่เท่ากัน บางหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านใหญ่มีศักยภาพในการบริหารจัดการได้มากกว่า และในปี 2559 เนื่องจากงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากอบต.สัมฤทธิ์ไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในการเตรียมงาน จึงทำให้ส่วนของการประกวดแข่งขันได้มีกิจกรรมที่น้อยลงกว่าทุกปี เนื่องจากมติที่ประชุมของผู้นำทั้ง 15 หมู่บ้านที่ได้รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านไปเสนอในที่ประชุม จึงได้ลดกิจกรรมเหลือเพียงแค่การประกวดแข่งขันผัดหมี่โคราชและส้มตำ

การที่อบต.สัมฤทธิ์เข้ามามีส่วนร่วมด้วยแนวคิดที่ว่า “ต้องการยกระดับงานจากระดับหมู่บ้านให้เป็นระดับชุมชนหรืออำเภอ” หากมองในเชิงเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นการสร้างมูลค่าให้กับงานประเพณี ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันสิ่งที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์ การมีส่วนร่วมของอบต.สัมฤทธิ์ไม่ได้เข้ามาให้การสนับสนุนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณหรือทรัพยากรบุคคล หากแต่การเข้ามาของอบต.สัมฤทธิ์นั้นเป็นเพียงการเข้ามาใช้พื้นที่ของงานสตูดิโอวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ เพื่อสร้างฐานทางการเมืองระดับท้องถิ่นเท่านั้น จากการสัมภาษณ์ตัวแทนคณะกรรมการอนุรักษ์สถานฯ ที่ว่า “...อบต.สัมฤทธิ์มาจัดงานของเขา ไม่ได้สนับสนุนงบบมาให้ทางเรา แต่มากินข้าวกับทางศาล คณะกรรมการลงความเห็นแล้วว่าในปีหน้าต้องมีการประชุมกันใหม่ เพื่อให้อบต.สัมฤทธิ์สนับสนุนงบบให้กับทางศาลบ้าง...” (Namklang [Pseudonym], 2015)

การเปลี่ยนแปลงในยุคนี้ นอกจากรูปแบบกิจกรรมที่เน้นเรื่องของการประกวด แข่งขัน ความสนุกสนานมากกว่าที่การให้คุณค่าของเรื่องราวประวัติศาสตร์ บทบาทหน้าที่ของบุคคลที่มีส่วนร่วมในการจัดงานได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน เริ่มตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงในยุคงานสตูดิโอวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ที่มีกลุ่ม

นักการเมืองเข้ามาสร้างฐานอำนาจผ่านการสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงพื้นที่และลงทุนในสิ่งที่เป็หัวใจสำคัญของชุมชนคือพื้นที่ประวัติศาสตร์ และในยุคนี้ การเข้ามาร่วมใช้พื้นที่จัดงานเกษตรแฟร์ของอบต.สัมฤทธิ์ได้ส่งผลให้งานวัฒนธรรมของชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงเน้นทางด้านมูลค่ามากกว่าคุณค่าทางจิตใจ และด้วยอำนาจชอบธรรมของอบต.สัมฤทธิ์ที่เป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นจึงทำให้อบต.สัมฤทธิ์สามารถเข้ามาใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนได้ตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับตามกฎหมาย

ทั้งนี้ในปี 2559 ทาง อบจ.นครราชสีมาจะได้ทำการโอนอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ให้อยู่ในความดูแลของอบต.สัมฤทธิ์อย่างเต็มรูปแบบนั้นหมายความว่าอบต.สัมฤทธิ์จะมีหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ ทั้งในแง่ของพื้นที่ งบประมาณ และด้านอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ทางคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ และชาวบ้าน จึงได้มีมติร่วมกันที่จะต่อรองกับทางอบต.สัมฤทธิ์ในเรื่องของการจัดตั้งคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ อย่างเป็นทางการ ซึ่งฉลอง นิคมสุข อายุ 59 ปี ครูประจำโรงเรียนบ้านสัมฤทธิ์และเป็นคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ กล่าวว่า “...ถึงแม้อบต.สัมฤทธิ์จะเป็นผู้มีสิทธิในการดูแลศาลย่ำตามกฎหมาย แต่ทางคณะกรรมการได้ร่วมกันประชุมเพื่อหาทางให้เงินกองกลางของศาลยังมีชาวบ้านเป็นเจ้าของเช่นเดิม เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากชาวบ้านเพื่อศาลย่ำ จะไม่ยอมให้คนอื่นเข้ามาบริหารเงินจำนวนนี้...” (Nikomsuk [Pseudonym], 2016) เนื่องด้วยต้องการที่จะบริหารเงินกองทุนศาลย่ำที่ได้จากการจัดตั้งศาลสถิตยัตว์วงวิญญาณนางสาวบุญเหลือฯ และวีรชน เมื่อปี 2531 เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการงานในอนาคต และให้อบต.สัมฤทธิ์เป็นผู้ที่ประสานงานให้กับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ทั้งในเรื่องเอกสารทางราชการ การขอทุนสนับสนุนงบประมาณที่ทางอบต.สัมฤทธิ์จะสามารถดำเนินการได้สะดวกกว่าชาวบ้าน

สรุปได้ว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในยุคเกษตรแฟร์มีลักษณะความสัมพันธ์แบบโครงสร้างการปกครอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้ามาจัดการและมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ด้วยอำนาจชอบธรรม และได้รับการยินยอมจากคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ และชาวบ้าน แต่ในขณะที่เดียวกันเมื่อมีการจัดงาน

ร่วมกันทำให้เห็นถึงศักยภาพของอบต.สัมฤทธิ์ ทำให้คณะกรรมการอนุสรณ์ฯ และชาวบ้านไม่พร้อมที่จะให้อบต.สัมฤทธิ์เข้ามาจัดการในส่วนของกองทุนศาลยาที่มาจากความร่วมมือของชาวบ้านเมื่อครั้งก่อสร้างอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์บนพื้นที่ประวัติศาสตร์ จึงได้มีการต่อรองให้อบต.สัมฤทธิ์ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ อย่างเป็นทางการ และให้อบต.สัมฤทธิ์มีหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานราชการ เพื่อให้คณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ และชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและเป็นผู้มีส่วนบาทหลักในการบริหารจัดการพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากิจกรรมต่างๆ จะถูกปรับเปลี่ยนไปในเชิงการท่องเที่ยวน่าขึ้น แต่ความหมายของงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ยังไม่ได้เปลี่ยนไปตามการพัฒนา ชาวบ้านและคนทั่วไปที่มาในงานนี้ยังให้ความหมายของงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ว่าเป็นงานที่ระลึกถึงยาโม ยาบุญเหลือ และวีรชนผู้กล้าที่ได้เสียสละชีวิตในวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ คุณยายป๋วย ขวัญใจ อายุ 70 ชาวบ้านสัมฤทธิ์ที่มีโอกาสได้เข้าร่วมงานตั้งแต่งานศาลจนถึงงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์และสัมฤทธิ์เกษตรแฟร์ ได้เห็นพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์และงานประเพณีได้กล่าวว่า “...งานศาลก็เป็นงานที่คิดถึงยาโม ยาเหลือ และผู้เสียชีวิต ถึงแม้จะมีอย่างอื่นเข้ามาเพิ่มเติม งานศาลก็เป็นงานทำบุญให้ย่าเหมือนเดิม...” (Kwanjai [Pseudonym], 2016) สอดคล้องกับนางละอองดาว เมืองโต อายุ 57 ปี ผู้ที่มีส่วนช่วยงานในงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์เป็นประจำทุกปี กล่าวว่า “...งานศาลเป็นงานที่ทำบุญไปให้ยาโมและย่าเหลือ ถึงแม้จะเปลี่ยนไปทั้งชื่อทั้งกิจกรรม สำหรับคนในหมู่บ้านคือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับย่าส่วนกิจกรรมสนุกสนานก็ทำให้ครึกครื้นขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักศาลยาและงานศาลมากขึ้น...” (Muangto [Pseudonym], 2016) ในขณะที่นักท่องเที่ยวให้ความหมายของงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ว่า “...งานนี้เป็นงานที่ทำบุญให้กับยาโมและยาบุญเหลือ และผู้ที่เสียสละชีวิต เพราะงานนี้จัดขึ้นบนพื้นที่จริงที่เกิดเหตุการณ์นอกจากจะมาไหวย่าแล้วยังถือโอกาสได้มาเที่ยวงานได้มาเลือกซื้อสินค้าด้วย...” (Pinruk [Pseudonym], 2016)

สรุป

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขในการจัดการทางวัฒนธรรม ทั้งการปรับปรุงสถานที่และงานประเพณี โดยในยุคนานาชาติเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะของโครงสร้างชุมชน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน โดยผู้นำชุมชนคือหนึ่งในคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ มีสิทธิ์และอำนาจในการประชุมชาวบ้านและแจ้งรายละเอียดที่ได้จากการประชุมคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ให้ชาวบ้านทราบ ซึ่งชาวบ้านจะเชื่อฟังและทำตามผู้นำชุมชนในเรื่องของการจัดงาน เพราะผู้นำชุมชนมีประสบการณ์ในการจัดงานมาก่อนและแสดงให้เห็นถึงการประสบความสำเร็จในการจัดงาน แต่ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็สามารถเสนอข้อคิดเห็นในการจัดเตรียมงานและกิจกรรมต่าง ๆ โดยผู้นำชุมชนจะนำข้อเสนอความคิดเห็นของชาวบ้านเข้าที่ประชุมและหามติประชุมร่วมกัน เพราะชาวบ้านจะเป็นผู้มีบทบาทเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การจัดงานประสบความสำเร็จ จึงกล่าวได้ว่าในความสัมพันธ์ภายในของชุมชน สิ่งที่ทำให้ชาวบ้านยอมรับในการตัดสินใจของผู้นำชุมชนและคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ คือการเป็นผู้นำอย่างชอบธรรมทั้งผู้นำที่เป็นทางการคือ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และครูโรงเรียนบ้านสัมฤทธิ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานรวมทั้งผู้นำอย่างไม่เป็นทางการคือ ผู้ที่มีความรู้และเคยมีประสบการณ์ในการทำงานมาก่อน โดยเฉพาะอดีตกำนันซึ่งได้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ มาเป็นระยะเวลาจนถึงปัจจุบัน และชาวบ้านให้การนับถือเป็นอย่างมาก รวมทั้งการยอมรับเสียงข้างมากที่ได้จากมติในที่ประชุมในการดำเนินงานต่าง ๆ และถึงแม้ว่าชาวบ้านจะให้การยอมรับในตัวผู้นำและการยอมรับมติจากที่ประชุม แต่ชาวบ้านก็สามารถเสนอความคิดเห็นของตนเองได้เช่นกัน

ในส่วนความสัมพันธ์ในยุคที่สอง “ยุคนานาชาติวิวัฒนาการทุเรียนสุรินทร์” ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของกิจกรรมที่จัดขึ้นภายใต้ในงาน แต่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงพื้นที่ประวัติศาสตร์จากนักการเมืองท้องถิ่นและนายทุนที่มีจิตศรัทธาในการปรับปรุงศาลยาให้เป็นงานอุตสาหกรรมทุเรียนสุรินทร์ แต่ในการจัด

กิจกรรมคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ชาวบ้านยังมีบทบาทหลักในการจัดกิจกรรมเช่นเดียวกับยุคงานศาล ในยุคที่สาม “ยุคเกษตรแฟร์” เป็นยุคที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแบบทางการปกครองคือรูปแบบของรัฐที่มีสิทธิ์และอำนาจในการดูแลและพัฒนาชุมชน คือระหว่างชุมชนกับอบต.สัมฤทธิ์ที่เข้ามามีส่วนในการจัดงาน โดยอบต.สัมฤทธิ์จัดงานในส่วนของงานเกษตรแฟร์ที่เป็นกิจกรรมประกวดแข่งขันประเภทต่างๆ และเมื่อชาวบ้านที่เข้าร่วมได้มีการต่อรองทั้งในเรื่องกิจกรรมและงบประมาณ ทำให้อบต.สัมฤทธิ์ต้องปรับกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของชาวบ้านที่เป็นผู้ร่วมกิจกรรมและได้จัดกิจกรรมทดแทนเพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมได้เช่นเดิม โดยไม่กระทบถึงงบประมาณของชาวบ้าน

ส่วนในการถ่ายโอนอำนาจของอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์จากเดิมที่อยู่ในการดูแลของอบจ.นครราชสีมาให้เป็นของอบต.สัมฤทธิ์ ในเรื่องของเงินทุนกองกลางของอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ที่เป็นเงินที่ได้จากการระดมทุนจากการทำงานของคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ และชาวบ้านตั้งแต่เริ่มตั้งศาลย่าจนถึงปัจจุบันนั้น ทางคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ได้มีการต่อรองถึงอำนาจในการดูแลและบริหารอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์รวมทั้งงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ โดยการให้อบต.สัมฤทธิ์แต่งตั้งคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ อย่างเป็นทางการที่ถูกต้องตามกฎหมาย และให้อบต.สัมฤทธิ์เป็นหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่ประสานงานระหว่างพื้นที่กับหน่วยงานราชการในการออกหนังสือราชการและการขอสนับสนุนงบประมาณ เพราะอบต.สัมฤทธิ์เป็นหน่วยงานราชการที่สามารถปฏิบัติงานได้ตามกฎหมาย ซึ่งในขณะนี้อยู่ในช่วงดำเนินการ และคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ รวมทั้งชาวบ้านยังเป็นผู้ดูแลและบริหารจัดการอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์อยู่ในปัจจุบัน

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้ง 3 ยุคที่กล่าวมาข้างต้น ได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการที่กลุ่มคนต่างๆ เข้ามาใช้อำนาจครอบงำ ทั้งการเข้ามาให้การสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงพื้นที่ประวัติศาสตร์รวมทั้งงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ โดยเฉพาะอบต.สัมฤทธิ์ที่ถือเป็นโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นสามารถเข้ามาจัดการในงานสดุดีวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ได้อย่างชอบธรรม เพราะด้วยอำนาจหน้าที่

อย่างถูกกฎหมายจึงทำให้อบต.สัมฤทธิ์ได้เข้ามาเพิ่มเติมรูปแบบกิจกรรม ทำให้งานเกิดความหมายใหม่และมีบทบาทหน้าที่แตกต่างไปจากเดิม จากที่เป็นเพียงงานของชุมชนที่ต้องการรำลึกถึงความเสียสละในเหตุการณ์วีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ แต่ในปัจจุบันทั้งสถานที่ประวัติศาสตร์และงานสวดคีร์กรรมทุ่งสัมฤทธิ์ได้รับการส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยว สิ่งที่เห็นได้ชัดในเรื่องของการครอบงำคือ ความชอบธรรมของอบต.สัมฤทธิ์ที่ได้รับการถ่ายโอนอำนาจการดูแลอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์จากอบจ.นครราชสีมา อันจะส่งผลให้การจัดการต่าง ๆ ภายในอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์เป็นอำนาจหน้าที่ของอบต.สัมฤทธิ์ ตามแนวคิดของกรัมนั้นนอกจากสนใจการทำงานของกลไกทางสังคมที่ครอบงำประชาชนแล้ว ยังสนใจกลไกการต่อรองของฝ่ายที่ถูกครอบงำ ซึ่งจากปรากฏการณ์นี้คณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ ได้มีการต่อรองกับอบต.สัมฤทธิ์ในเรื่องของการถ่ายโอนอำนาจ โดยการเสนอให้อบต.สัมฤทธิ์จัดตั้งคณะกรรมการอนุสรณ์สถานฯ จากคนในชุมชนให้มีหน้าที่ในการดูแลและบริหารอนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์ต่อไป โดยที่อบต.สัมฤทธิ์มีบทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานราชการ ซึ่งจะให้อนุสรณ์สถานวีรกรรมทุ่งสัมฤทธิ์และงานสวดคีร์กรรมทุ่งสัมฤทธิ์มีคนในชุมชนเป็นเจ้าของต่อไป

References

- Bhomthonglang, T. (n.d.). *Werakam Thungsamrit*. (In Thai) [Thung Sumrit history]. (Mimeographed).
- Chantavanich, S. (2011). *Tidsadee thang sungkom witthaya*. (In Thai) [Sociological theory]. 4th edition. Bangkok: Chulabook.
- Ganjanapan, A. (2000). *Naewkid phuenthan thang sungkom lae watthanatum*. (In Thai) [Concept for social and cultural]. Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University.
- Kaewngamprasert, S. (1994). *Phapluk Thao Suranari nai prawattisart Thai*. (In Thai) [Image of Thao Suranari in Thai history]. Faculty of Liberal Arts, Thammasat University.
- Kaewthep, K. and Hinwiman, S. (2010). *Saythan hang nakkid tidsadee seadtasat kanmueng kub kan suesan suksa*. (In Thai) [A stream of theories: Politics economics and communication studies]. 2nd edition. Bangkok: Chulabook.

- Korn, T. (2007). **Thailand Political Base**. [In Thai and English]. Retrieved June 11, 2016, from <http://politicalbase.in.th/index.php>
- Tathong, P. and Cadchumsang, J. (2016). *Sinsai: laksood thongtin lae konkai amnat khong kan sang chud rabeab winai tang sungkom*. (In Thai) [Sinsai: A local knowledge curriculum and mechanism of power in constructing social discipline], **Journal of Mekong Societise**, 12(3), 167-185.
- Thonginchan, J. (2015). *Thao Suranari (Khun Ya Mo): We ra satri haeng sayham praterd*. (In Thai) [Thao Suranari (Khun Ya Mo): Heroine of Thailand]. Bangkok: Say Duang Kaew Publishing.
- Tosakul, R. (2005). *Naew kwam kid luk thang sungkom: Manothut rueng amnad*. (In Thai) [The concept of power]. Bangkok: National Research Council of Thailand.

Interview

- Kwanjai, P. (Pseudonym). (2016, February 16). **Interview**. Villager. Ban Samrit, Samrit Subdistrict, Phimai District, Nakhonratchasima Province.
- Muangto, L. (Pseudonym). (2016, February 22). **Interview**. Villager. Ban Samrit, Samrit Subdistrict, Phimai District, Nakhonratchasima Province.
- Namklang, B. (Pseudonym). (2015, November 8). **Interview**. Chairman of the Board of Thung Samrit Heroism Memorail. Ban Samrit, Samrit Subdistrict, Phimai District, Nakhonratchasima Province.
- Nikomsuk, C. (Pseudonym). (2016, March 2). **Interview**. Board of Thung Samrit Heroism Memorail. Ban Samrit, Samrit Subdistrict, Phimai District, Nakhonratchasima Province.
- Pinruk, S. (Pseudonym). (2016, March 4). **Interview**. Traveler. Ban Samrit, Samrit Subdistrict, Phimai District, Nakhonratchasima Province.
- Pradit, P. (Pseudonym). (2016, February 17). **Interview**. General Service Officer. Samrit Subdistrict Administrative Organization, Samrit Subdistrict, Phimai District, Nakhonratchasima Province.